

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – mord

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Målsägande

1. DM
c/o riksåklagaren
2. SM
c/o riksåklagaren
3. WM
c/o riksåklagaren

1–3 företrädna av riksåklagaren

Motpart

AC

Ombud och offentlig försvarare: Advokat MP

Överklagat avgörande

Svea hovrätts dom den 7 september 2021 i mål B 8398-21.

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen ska döma AC för mord till fängelse på livstid.

Jag yrkar vidare att AC ska betala 60 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 2 oktober 2020 till dess betalning sker till var och en av målsägandena för personskada, 56 940 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 3 juni 2021 till DM för inkomstförlust och begravningskostnader samt 32 635 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 3 juni 2021 till SM för vårdkostnader, begravningskostnader och inkomstförlust.

Frågor i målet

De frågor som jag bedömer är av intresse ur prejudikatsynpunkt är vilka krav som kan ställas på indiciebevisning för att denna ska vara tillräcklig för en fällande dom och vilka riktlinjer som ska gälla vid bevisvärderingen i dessa mål.

Bakgrund

Målsäganden WM sköts med flera skott av en ensam skytt mitt på dagen inför vittnen vid en busshållplats i Märsta. Han avled på platsen.

Åtalet

Åklagaren har yrkat att AC ska dömas för *mord* (3 kap. 1 § brottsbalken) enligt följande gärningsbeskrivning.

[AC] har berövat [WM] livet genom att skjuta honom med flera skott mot kroppen. Det hände den 2 oktober 2020 i Märsta, Sigtuna kommun. [AC] begick gärningen med uppsåt.

Åtalet mot AC omfattade även andra brott.

Tingsrätten

Tingsrätten dömde AC för *mord* samt även för vapenbrott (9 kap 1 § första stycket vapenlagen [1996:67]), narkotikabrott (1 § första stycket 6 narkotikastrafflagen [1968:64]), olovlig körning, grovt brott (3 § första stycket trafikbrottslagen [1951:649]), rattfylleri (4 § andra stycket trafikbrottslagen [1951:649]), ringa narkotikabrott vid två tillfällen (1 § första stycket 6 och 2 § narkotikastrafflagen [1968:64]) och brott mot vapenlagen (9 kap 2 § första stycket d vapenlagen [1996:67]) till *fängelse på livstid*.

Tingsrätten gjorde följande bedömning om vad som är utrett om gärningsmannens identitet.

Tingsrätten anser att bevisningen mot [AC] är övertygande. Särskilt stark bevisning är [AC:s] DNA på hylsorna på brottsplatsen och fynden på jackan i [AC:s] bostad som liknar den som gärningspersonen hade på sig vid brottet. På jackan finns [AC:s] DNA på kragen, [WM:s] DNA i blodbesudlingar och tändsatspartiklar vars sammansättning överensstämmer med urskrap från en hylsa på brottsplatsen. Det finns ingenting som talar för att [AC] inte skulle vara skyldig, låt vara att något motiv inte bevisats. Tvärtom visar utredningen att [AC] befann sig i området för gärningen, hade tillgång till en elsparkcykel, vilket gärningsmannen använde, och att han, enligt vad som framgår av avlyssningar, i annat sammanhang har pratat om användning av vapen och möjligen om en annan skjutning. Det är sammanfattningsvis ställt utom rimligt tvivel att [AC] är gärningsman.

Hovrätten

Hovrätten ändrade tingsrättens dom i nu relevanta delar på så sätt att hovrätten frikände AC från åtalet för mord och bestämde påföljden för övrig brottslighet till fängelse i tio månader.

Hovrätten gjorde följande bedömning om vad som är utrett om gärningsmannens identitet.

Sammanfattningsvis är det hovrättens bedömning att den bevisning som åberopats inte är tillräcklig för att det ska vara ställt utom rimligt tvivel att det är [AC] som är gärningsmannen. En alternativ gärningsman kan inte anses praktiskt taget utesluten. Därmed föreligger det ett rimligt tvivel i frågan om [AC:s] skuld och det höga beviskrav som gäller i brottmål har alltså inte uppnåtts. [AC] ska därför frikännas från åtalet för mord och tingsrättens dom ändras i enlighet med detta.

Grunden för mitt överklagande

Beviskrav och bevisvärdering i brottmål

Rätten ska, efter samvetsgrann prövning av allt som förekommit, avgöra vad som är bevisat i målet (35 kap. 1 § rättegångsbalken). Parterna är i princip fria att lägga fram vilken bevisning som helst, dvs. i stort sett alla bevismedel är tillåtna (principen om fri bevisföring). Rätten är vidare fri att avgöra vilket bevisvärde ett visst bevis har för utgången i målet (principen om fri bevisvärdering).

Vid bevisvärderingen sker en jämförelse i det enskilda fallet mellan den föreställning som domaren har om nivån hos det tillämpliga beviskravet och den föreställning som han eller hon har om styrkan av den föreliggande bevisningen (Fitger m.fl., *Rättegångsbalken – en kommentar på internet*, kommentaren till 35 kap. 1 § rättegångsbalken). Friheten vid bevisvärderingen innebär inte att rätten får grunda sin värdering på en subjektiv uppfattning utan bedömningen måste vara objektivt grundad och stödjas av skäl som kan godtas av andra förståndiga personer (NJA II 1943 s. 444).

Vid bevisvärdering gäller bl.a. följande (Fitger m.fl. *Rättegångsbalken – en kommentar på internet*, kommentaren till 35 kap. 1 § rättegångsbalken).

Anta att *två eller flera bevis* vart och ett talar för att rättsfaktum föreligger. Här måste, efter en bedömning av bevisvärdet för vart och ett av dessa bevis, de erhållna bevisvärdena vägas samman innan det kan göras några uttalanden om existensen av detta rättsfaktum. Det handlar inte om en vanlig addition utan, teoretiskt sett, om en sammanräkning enligt principer för beräkning av sannolikhet. Två ”halva bevis” blir därmed inte alls ett ”helt sådant”, men det sammanvägda bevisvärdet blir förstås i princip högre än värdet av något enskilt faktum. Observera dock att två bevis kan ha samma felkälla och därmed kanske inte särskilt mycket högre sammanvägt värde än ett av dem.

Erfarenheten visar att det händer att man under domskrivningen i brottmål vid behandlingen av varje bevis gör uttalanden i fråga om detta lämnar utrymme för rimliga tvivel rörande rättsfaktum. Detta bör dock inte ske. Att en domstol, som HD i rättsfallet NJA 2003 s. 113, för varje bevis kan peka på tänkbara alternativa förklaringar är en annan sak. Även här måste det dock ske en sammanvägning av erhållna värden enligt det som sagts nyss innan det kan göras några uttalanden om rättsfaktum med dess beviskrav. Den omständigheten att varje bevis ger utrymme för rimliga tvivel rörande rättsfaktums existens leder för övrigt inte alls till att det efter en sammanvägning ska anses föreligga rimliga tvivel i fråga om detta rättsfaktum.

Högsta domstolen har i flera rättsfall uttalat att det för fällande dom krävs att det är ”ställt utom rimligt tvivel” att den tilltalade har gjort sig skyldig till den

gärning som ligger till grund för åtalet (t.ex. NJA 1980 s. 725 och 1996 s. 176). Att det inte råder några rimliga tvivel i skuldfrågan innebär bl.a. att det inte får finnas andra möjliga förklaringar till händelseförloppet än den som innefattas i åtalet (NJA 2015 s. 702).

I doktrinen har beviskravet ”ställt utom rimligt tvivel” översatts till att det ”praktiskt sett skall framstå som uteslutet att den åtalade är oskyldig” (Torkel Gregow, *Några synpunkter på frågan om bevisprövning och bevisvärdering i mål om sexuella övergrepp mot barn*, SvJT 1996 s. 509 f.). I doktrinen har det vidare, på olika sätt, uttryckts att beviskravet innefattar ett krav på robusthet. Med att bevisningen är robust menar man att det inte, såvitt man kunnat finna, existerar någon ytterligare bevisning som kan påverka bevisvärdet (se t.ex. Per Olof Ekelöf m.fl., *Rättegång*, fjärde häftet, 7 uppl., 2009, s. 187).

Om den bevisning som åklagaren har åberopat till stöd för ett åtal, efter en samvetsgrann prövning av allt som förekommit, inte når upp till det beviskrav som gäller i brottmål ska rätten frikänna den tilltalade (in dubio pro reo).

Praxis

Högsta domstolen har uttalat sig om beviskrav och bevisvärdering (bevisprövningen) i brottmål, bl.a. genom följande avgöranden.

I *NJA 1982 s. 525* uttalade HD att i mål om ansvar för grovt narkotikabrott kraven på den föreliggande bevisningens styrka måste – utan avseende på de speciella bevisvärigheter som erfarenhetsmässigt ofta föreligger i sådana mål – ställas lika högt som när det gäller ansvar för annan grov brottslighet

NJA 1986 s. 821. Målet gällde sexuellt utnyttjande av underårig och utredningen bestod i princip enbart av muntlig bevisning. Fråga om flickans berättelse kunde med hänsyn till sitt innehåll och till de omständigheter under vilka den tillkommit utgöra tillräckligt bevis för fällande dom.

NJA 1991 s. 56. Bevisvärdering i mål om ansvar för misshandel och vållande till annans död. Högsta domstolen fann att den framlagda bevisningen inte räckte för en fällande dom. Högsta domstolen uttalade bl.a. att det endast i undantagsfall kan komma i fråga att grunda en fällande dom enbart på den negativa omständigheten att utredningen inte synes ge utrymme för någon alternativ gärningsman. Som regel måste därutöver krävas åtminstone stödande bevisning som klargör de väsentliga delarna av händelseförloppet och positivt knyter just den tilltalade vid brottet. Högsta domstolen fann, efter genomgång av den framlagda bevisningen, att det inte heller vid en samlad bedömning av de omständigheter som hade behandlats i det föregående och av den utredning som i övrigt åberopats i målet kunde anses ställt utom rimligt tvivel att den tilltalade tillfogat målsäganden kroppsskada och av oaktsamhet orsakat hans död.

NJA 1991 s. 83. Frågorna gällde beviskrav och bevisvärdering i mål om våldtäkt och misshandel. Högsta domstolen uttalade bl.a. att så som ofta är fallet när det gäller påstådd brottslighet av förevarande slag, som är undandragen från insyn, föreligger inte några direkta vittnesiakttagelser och inte heller någon teknisk bevisning. Detta hindrar enligt Högsta domstolen emellertid inte att bevisningen ändå kan befinnas tillräcklig för fällande dom. För detta förutsätts att domstolen genom den utredning som förebringats i målet finner det ha blivit ställt utom rimligt tvivel att den åtalade har gjort sig skyldig till vad som lagts honom till last (jfr bl.a. NJA 1980 s 725). I det nu föreliggande fallet blir det av avgörande betydelse att bedöma trovärdigheten av målsägandens uppgifter i belysning av vad som i övrigt har förekommit i målet.

NJA 1999 s. 480. Bevisbedömning i mål om ansvar för olaga innehav av pistoler. Frågan i målet var om det var visat att den tilltalade hade olovligen innehaft två pistoler i den mening som förutsätts för ansvar för vapenbrott enligt 9 kap 1 § vapenlagen. Detta kräver, uttalade Högsta domstolen, i princip att han haft vapnen i sin besittning. Högsta domstolen anförde följande.

Vid sidan av de faktiska omständigheterna kring det påstådda brottet har åklagaren till stöd för åtalet främst framhållit en rad olika hjälpfakta som sammantaget skulle bidra till att ge tillräckligt stöd för slutsatsen att det är ställt utom rimligt tvivel att B.S. genom uppdraget också fått tillgång till pistolerna.

Åklagaren har sålunda bl a pekat på att Gammelstadens MC var en s k hangarround-klubb till Hells Angels, att det förväntades att klubben den aktuella kvällen skulle upphöjas till s k prospect-klubb, att det förekommit upprepade våldsdåd mellan anhängare av MC-klubbarna Hells Angels och Bandidos som bl. a. innefattat beskjutningar av klubblokaler, att säkerheten kring klubbområdet höjts under den föregående veckan bl. a. genom uppsättande av stängsel med taggtråd, att MC-klubbarna har en hierarkisk uppbyggnad med långtgående krav på lojalitet samt att B.S. tidigare varit s k prospect i Gammelstadens MC och fortfarande hade regelbundna kontakter med klubben.

Vad åklagaren sålunda anför är visserligen sådana omständigheter som kan påverka bevisbedömningen. Mot B.S:s bestridande kan det emellertid inte anses styrkt att han haft kännedom om pistolerna. Åtalet skall därför ogillas.

NJA 2004 s. 176 ("HIV-fallet"). Fråga bl.a. om grunderna för uppsåtsbedömning. Högsta domstolen uttalade att det står klart att det finns problem när det gäller vilken bevisning som ska krävas för att likgiltighetsuppsåt ska anses föreligga. I viss mån gäller detta enligt Högsta domstolen oavsett vilket uppsåtsbegrepp som används. Högsta domstolen uttalade därefter att även om utgångspunkten för bevisbedömningen i avsaknad av särskilda bevisregler måste vara det generella beviskrav som gäller i brottmål och principen om fri bevisföring får det mot den nu angivna bakgrunden anses naturligt att riktlinjer för bevisbedömningen läggs fast i praxis

NJA 2009 s. 447 I och II. Frågan gällde bevisvärdering i våldtäktsmål. Högsta domstolen konstaterade bl.a. att det vid påstådd brottslighet av förevarande slag ofta saknas direkta vittnesiakttagelser och teknisk bevisning till stöd för åtalet. Det hindrar enligt Högsta domstolen inte att bevisningen ändå kan befinnas tillräcklig för en fällande dom. En huvuduppgift i sådana mål är att bedöma trovärdigheten av målsägandens utsaga. En alltigenom trovärdig utsaga från målsäganden kan i förening med vad som i övrigt har framkommit i målet – t.ex. om målsägandens beteende efter händelsen – vara tillräcklig för en fällande dom. (Jfr bl.a. NJA 1991 s. 83 och NJA 2005 s. 712.) Det är dock ett rimligt krav att målsägandens berättelse till den del det är praktiskt möjligt blivit kontrollerad under förundersökningen, låt vara att brister i det avseendet inte utan vidare behöver leda till bedömningen att åtalet inte har blivit styrkt.

NJA 2010 s. 671. Fråga om bevisvärdering i mål om sexualbrott. Högsta domstolen uttalade igen bl.a. att en trovärdig utsaga från målsäganden kan, i förening med vad som i övrigt har framkommit i målet, vara tillräcklig för en fällande dom (jfr NJA 2009 s. 447 I och II med hänvisningar). Högsta domstolen anförde vidare att det vid bedömningen av utsagan ofta finns anledning att lägga vikt främst vid sådana faktorer som avser innehållet i berättelsen som sådan, exempelvis i vad mån den är klar, lång, levande, logisk, rik på detaljer, påvisat sanningsenlig i viktiga enskildheter samt fri från felaktigheter, motsägelser, överdrifter, svårförklarliga moment, konstansbrister, dåligt sammanhang eller tvekan i avgörande delar. Däremot ställer det sig många gånger svårt att bedöma utsagan med ledning av det allmänna intryck som målsäganden ger eller av icke-verbala faktorer i övrigt. När, som i det aktuella målet, åtalet omfattar ett obestämt antal gärningar som inte har individualiserats i gärningsbeskrivningen måste enligt Högsta domstolen prövningen av skuldfrågan ske med beaktande av att den tilltalade i praktiken kan ha begränsade möjligheter att förebringa någon annan motbevisning än sådan som avser målsägandens allmänna trovärdighet. Den bristande individualiseringen utesluter inte en fällande dom (se t.ex. NJA 1991 s. 83, 1992 s. 446 och 1993 s. 616), men gör att stränga krav bör upprätthållas när det gäller bevisföringen. Det är i sådana fall bl.a. särskilt angeläget att åklagaren tydligt redovisar vad som är avsett att bevisas med varje enskilt bevis och på vilket sätt som det angivna bevisemat har samband med gärningspåståendet.

NJA 2015 s. 702 ("Balkongmålet"). Frågan gällde bevisvärdering i mål om försök till mord (fall från balkong). Högsta domstolen uttalade bl.a. följande (p. 20–24).

Den fria bevisprövningen innebär inte att värderingen av den åberopade bevisningen är helt överlämnad åt domstolens skönsmässiga bedömning. Endast rationella skäl får inverka på bedömningen. Analysen ska vara objektivt grundad och utföras strukturerat. Domstolens överväganden och slutsatser ska redovisas i domskälen på ett sätt som gör det möjligt för läsaren av domen att följa hur prövningen har genomförts. HD har i olika avgöranden diskuterat bl.a. hur och i vilken ordning som bevisningen bör prövas i olika situationer. Här kan hänvisas exempelvis till rättsfallen NJA 1991 s. 56, NJA 1999 s. 480, NJA 2009 s. 447 I och II samt NJA 2010 s. 671.

Att det råder fri bevisprövning hindrar alltså inte att vissa principer för bevisbedömningen kan gälla i olika hänseenden och att sådana principer kan utvecklas i rättspraxis. Som HD uttalade i rättsfallet NJA 2004 s. 176, som gällde bl.a. frågan om bevisning av uppsåt, måste dock principer och riktlinjer för bevisbedömningen behandlas med försiktighet och urskillning. Det är inte möjligt att ange en modell för bevisbedömningen som kan tillämpas i alla olika typer av mål. Men det utesluter inte att det för en kategori av fall kan finnas en metod som bättre än andra är ägnad att säkerställa såväl en omsorgsfull värdering av bevisningen som en tydlig redovisning av domstolens överväganden.

En metod som kan användas i vissa fall, t.ex. i ett fall som detta, är att rätten först identifierar de faktiska förhållanden (bevisfakta) som har åberopats och som har betydelse med avseende på bevis temat. Med bevis temata avses då den eller de omständigheter (rättsfakta) som talan baseras på; i det här fallet den gärningsbeskrivning som ligger till grund för åtalet. För att inte bevisbedömningen ska bli resultatet av ett mera allmänt betraktande av bevisningen i målet är det i regel lämpligt att domstolen värderar betydelsen av varje bevisfaktum. Sådan bevisning som bedöms vara av mindre betydelse kan till en början läggas åt sidan.

Om det visar sig att det sammanvägda värdet av den bevisning som har åberopats till stöd för bevis temat (gärningsbeskrivningen) inte är så högt, att det räcker för att detta ska vara styrkt, saknar bevisning som har åberopats mot temat betydelse. Den tilltalade ska då frikännas redan på grund av att bevisningen mot henne eller honom är otillräcklig (jfr NJA 2010 s. 671, p. 13). Om däremot bevisningen är så stark, att den i sig är tillräcklig för att beviskravet ska vara uppfyllt, måste den tilltalades berättelse och bevisning som stöder denna granskas. Motbevisas det som läggs den tilltalade till last ska åtalet ogillas. Frikännande blir också följderna om den tilltalades berättelse och annan bevisning som har åberopats mot bevis temat tar sådan kraft från de bevisfakta som talar för detta, att beviskravet inte är uppnått. Innan bevisbedömningen avslutas ska en övergripande och slutlig sammanvägning av bevisningen göras, och då kan det finnas anledning att också beakta sådan bevisning som tidigare har lagts åt sidan.

Den tilltalade har rätt att tåga. Endast i situationer som uppenbarligen kräver en förklaring kan den tilltalades tystnad tillmätas betydelse. Den tilltalade ska i princip inte heller ha någon nackdel av att lämnade uppgifter visar sig vara felaktiga. Detta hänger samman med att han eller hon kan ha skäl att lämna en annan berättelse än den som är sann, särskilt om gärningspåståendet innehåller även annan brottslig gärning som han eller hon kan riskera att dömas för. (Se t.ex. Europadomstolens dom i målet John Murray v. the United Kingdom, 8 februari 1996, Reports 1996-I och domstolens dom i målet Krumpholz v. Austria, no. 13201/05, den 18 mars 2010.)

NJA 2017 s. 316 I och II. Frågan gällde bevisvärdering i mål om sexualbrott. Högsta domstolen uttalade att det inte är möjligt att ange en modell för bevisbedömningen som kan tillämpas i alla olika typer av mål. I ett fall som det aktuella bör, sades det, bedömningen till en början ta sikte på den bevisning som har åberopats till stöd för gärningspåståendet. Det förhållandet att den tilltalade kan konstateras i något avseende ha lämnat medvetet felaktiga uppgifter kan i princip inte tillmätas värde som bevisning till stöd för att åklagarens påstående är riktigt. Först om åklagarens bevisning är tillräcklig ska den tilltalades berättelse och bevisningen som stöder denna värderas som motbevisning till det som lagts henne eller honom till last.

Min bedömning

Allmänna utgångspunkter

Enligt det gällande beviskravet i brottmål förutsätter en fällande dom att det efter en samvetsgrann prövning av allt som har förekommit i målet är ställt utom rimligt tvivel att AC var den som sköt ihjäl WM. Det ska vid bedömningen vara praktiskt taget uteslutet att någon annan än AC är gärningspersonen.

Högsta domstolen har framhållit att bevisbedömningar ska vara grundade på rationella skäl samt att analysen ska vara objektiv och ske strukturerat så att en

omsorgsfull värdering av bevisningen säkerställs (NJA 2015 s. 702). Det är enligt Högsta domstolen inte möjligt att ange en modell för bevisbedömningen som kan tillämpas i alla olika typer av mål (a. rättsfall p. 21). Det finns alltså inte någon given metod för hur bevisprövningen i brottmål ska utföras.

Det nu aktuella målet gäller ett mord genom skjutning på dagtid inför vittnen ur allmänheten. Bevisningen till stöd för åtalet består *dels* av berättelser från ögonvittnena, *dels* av olika former av tekniska spår. Någon konklusiv bevisning i form av exempelvis ett utpekande av den tilltalade som skytten finns inte.

Det faktum att det saknas bevisning i form av identifiering av gärningspersonen genom utpekande är i och för sig helt förväntat. Mordet kan inte beskrivas på något annat sätt än som en avrättning inför ett flertal ögonvittnen ur allmänheten som råkade befinna sig på brottsplatsen. Det kan, i allmän mening, mer sällan förväntas att det finns vittnen som med säkerhet kan identifiera gärningspersonen vid den här typen av förberedda, hastigt genomförda och mycket våldsamma gärningar.

Händelseförloppet

Hovrätten har i fråga om händelseförloppet funnit att det genom vittnesuppgifterna från de tre personer som bevittnat händelsen, materialet från en övervakningskamera och beslaget av åtta patronhylsor på brottsplatsen är klarlagt att en ensam gärningsman sköt WM med flera skott och att WM föll ihop på platsen. Det är enligt hovrätten genom bevisningen också klarlagt att gärningsmannen använde en elsparkcykel för att ta sig till och från platsen och att han var klädd i en grön jacka av parkasmodell. Hovrätten konstaterar att det på brottsplatsen påträffades åtta patronhylsor som vid analys visade sig vara av samma sort och att det under den rättsmedicinska undersökningen hittades två kulor i WM:s kropp av samma kaliber som denna ammunitionstyp har. Det är enligt hovrätten därmed utrett att patronhylsorna som hittades på platsen slungades ut när WM sköts.

Denna beskrivning av vad som är utrett om händelseförloppet instämmer jag i. Till skillnad från i rättsfallet NJA 1991 s. 56, som hovrätten hänvisar till, är de väsentliga delarna av händelseförloppet i det här fallet alltså tillförlitligt klarlagda genom utredningen.

Dödsorsaken

Hovrätten har i fråga om dödsorsaken funnit det utrett att WM dog till följd av skotten som träffade honom och den bedömningen delar jag.

Identifieringen av gärningspersonen

Vad som enligt min uppfattning är utrett

När det gäller frågan om vad som är utrett om identifieringen av AC som gärningsperson för mordet gör jag en annan bedömning än hovrätten. Enligt min uppfattning är följande klarlagt genom den utredning som åklagaren har lagt fram.

En jacka av parkasmodell som har beslagtagits i AC:s och broderns gemensamma bostad är – enligt vad som framgår av övervakningsfilm och vittnesuppgifter jämfört med beslag, sakkunnigutlåtande och fotografier – den jacka som bars av skytten vid mordet. Jackan hängde på en krok i hallen.

Jackans framstycke har, enligt åberopat sakkunnigutlåtande, blodbesudlingar med DNA från målsäganden.

Jackan har vidare, enligt sakkunnigutlåtande, AC:s DNA på kragens högersida (grad + 4) men däremot inte spår av DNA från varken brodern eller andra jämförda personer (grad -4). Det fanns DNA på ytterligare två områden på jackan (nacken och högerärmens mudd), men resultaten har inte kunnat utvärderas för jämförelse mot person. Spåren på jackan har, enligt vittnesförhör med forensiker vid Nationellt Forensiskt Centrum (NFC), säkrats efter undersökning vid de tre områden på jackan där en bärare av klädesplagget enligt NFC:s expertis erfarenhetsmässigt lämnar spår, bl.a. på kragens framsida nära munnen. Av det DNA som har kunnat säkras från jackans krage, där en bärare enligt NFC:s expertis erfarenhetsmässigt avsätter spår, är det utrett att AC har burit jackan och att hans bror inte har gjort det. Det står vidare klart att ytterligare en eller flera andra personer vid något tillfälle har hanterat jackan.

På brottsplatsen har åtta patronhylsor tagits i beslag. Samtliga hylsor har varit av samma militära typ och sort (samma kaliber och bottenmärkning). AC:s DNA har, enligt undersökningsprotokoll, påträffats på tre av hylsorna. På en annan patronhylsa har målsägandens före detta flickvans DNA påträffats. Den före detta flickvännen har utretts och avförts som misstänkt i ärendet och är hörd som vittne under huvudförhandlingen.

På den hos AC beslagtagna gröna parkasjackan som använts vid mordet har det enligt åberopat sakkunnigutlåtande – utöver spår från AC och målsäganden – även påträffats fyra tändsatspartiklar som överensstämmer med den typ av ammunition som användes vid skjutningen av målsäganden. Tre av tändsatspartiklarna, som påträffades på ärmarna och fickorna, är av samma sammansättning som den som kommer från en av patronhylsorna från brottsplatsen. Denna patronhylsa är en av de hylsor som har AC:s DNA på sig. Tändsatspartiklarnas sammansättningstyp är den minst vanliga typen av de fyra olika typer av tändsatspartiklar som förekommer i NFC:s ärenden. Den förekommer i cirka fem procent av fallen.

Enligt slutsatsen i sakkunnigutlåtandet talar resultatet av undersökningen i någon mån för att jackan har varit i nära anslutning till skjutvapen då det avfyrats eller har varit i kontakt med skjutvapen eller något annat vapenrelaterat, t.ex. patronhylsor (grad +1 dvs. det bedöms vara minst sex gånger mer sannolikt att få dessa resultat om detta är sant än om en alternativ hypotes är sann). Det framgår vidare att det inte går att binda tändsatspartiklar till specifika patronhylsor och undersökningen av tändsatspartiklarna ger inte svar på när tändsatspartiklarna hamnade på jackan.

Genom en karta med uppmätta avstånds- och tidsangivelser mellan AC:s bostad och brottsplatsen, tidsangivelser på övervakningsfilm och telefonanalyser om uppkopplingar för AC:s mobiltelefon framgår att det har varit faktiskt möjligt för AC att utföra gärningen kl. 11.44 och vara tillbaka i sin bostad kl. 12.20 då hans telefon kopplades upp genom ett samtal med ett vittne som han sedan mötte upp för lunch. AC har själv uppgett att han åt lunch med vittnet vid gärningstidpunkten. Hans telefon kopplade emellertid enbart upp vid två tillfällen, kl. 00.41 och kl. 12.20, på förmiddagen den aktuella dagen. Det står därför klart att vittnet ringde för att bestämma att de skulle äta lunch först kl. 12.20. Enligt kontoutdrag använde vittnet sitt kortkort för att betala lunchen kl. 12.50. Det är klarlagt att AC inte har något alibi för gärningstidpunkten.

Av beslag i AC:s bostad av en kartong som innehållit en elsparkcykel och vittnesobservation av AC på en elsparkcykel i det aktuella området ett par dagar före gärningen är det utrett att AC har haft tillgång till och använt i vart fall en elsparkcykel i närtid i närområdet.

Av bilder från husrannsakan i AC:s bostad är det klarlagt att endast han själv och hans bror bodde i lägenheten. Det står vidare genom åberopad promemoria med sammanfattning om personspaning mot AC under perioden den 8 december 2020 till och med den 18 februari 2021 och hemlig kameraövervakning i trapphuset till hans bostad under perioden den 1 december 2020 till och med den 5 mars 2021 klart att endast ett fåtal andra personer har varit i bostaden under spaningsperioden och att ingen person har observerats då komma eller gå med den gröna jackan som användes vid mordet och beslagtogs i AC:s lägenhet.

Av åberopat material från telefonavlyssning i december 2020 framgår slutligen att AC har tillgång till och kunskap om vapen och ammunition, att han i ett samtal instruerar en annan person hur ett vapen med ammunition ska hanteras och att han gör uttalanden som tyder på planering av våldsbrott. Av framlagd tillgångsutredning framgår att det finns spår av att han använt kryptovaluta, vilket ytterligare tyder på att han har kopplingar till pågående kriminalitet. Dessa omständigheter talar för att gärningen kan vara en uppgörelse mellan kriminella.

Ett flertal omständigheter som knyter AC till gärningen och som annars är försvårande för honom är alltså klarlagda genom den framlagda bevisningen. Till skillnad från i rättsfallet NJA 1991 s. 56, som hovrätten hänvisar till, finns

det utöver ett klarlagt händelseförlopp i det här målet även stödjande bevisning som positivt knyter just den tilltalade vid brottet.

Inget av de enskilda bevisen utgör, sett för sig, ett tillräckligt stöd för att det ska anses styrkt bortom rimligt tvivel att det är AC som är gärningspersonen. Däremot leder, enligt min uppfattning, en sådan sammanvägning av bevisningen som ska göras i brottmål till att det är utrett att det var AC som sköt WM. Åklagarens bevisning är alltså enligt min uppfattning tillräcklig för att styrka att AC har gjort sig skyldig till den åtalade gärningen.

I frågan om AC:s egna uppgifter är sådana att de rubbar den framlagda bevisningen till stöd för åtalet konstaterar jag att AC inte har lämnat någon kontrollerbar förklaring till varför jackan påträffats i hans hall och inte heller till varför den haft de tekniska spår från honom, målsäganden och tändsatspartiklar som den haft. Ställd inför bevisningen i denna del får AC anses ha en viss förklaringsbörd. De namn han har nämnt på alternativa gärningspersoner har vid en uppföljande kontroll inte kunnat verifieras i utredningen. AC har vidare lämnat uppgifter om alibi som vid kontroll har visat sig inte stämma. Av hans egna uppgifter framgår alltså att han saknar alibi för gärningstillfället och att han har lämnat oriktiga uppgifter. Det framgår vidare att han har tillgång till vapen genom kriminella vänner och att han lever en kriminell livsstil. Vad AC själv har uppgett ger snarast ytterligare stöd för den framlagda bevisningen om att han är gärningspersonen. Hans uppgifter är i vart fall inte sådana att de rubbar åklagarens bevisning.

Mina invändningar mot hovrättens bevisvärdering

Hovrätten har börjat med att påpeka vissa brister i utredningen, bl.a. att mordvapnet inte har påträffats, att något motiv till att AC skulle vilja döda WM inte har presenterats och att det inte har varit möjligt att säkra spår på AC:s kropp eftersom han frihetsberövades först flera månader efter gärningen. Som hovrätten själv konstaterar längre fram i domskälen innebär emellertid inte avsaknaden av bevisning i sig att värdet av den bevisning som lagts fram till stöd för åtalet förtas.

Hovrätten konstaterar att förekomsten av AC:s DNA på hylsorna som beslagtogs på brottsplatsen och det faktum att den jacka som enligt hovrätten användes av skytten vid mordet har hittats i AC:s bostad med dennes DNA på utgör bevisning som förstärker varandra ömsesidigt och sammantaget talar starkt för att AC är gärningsman. Hovrätten reser emellertid därefter invändningar mot slutsatsen att AC är gärningsman enligt huvudsakligen följande.

Beträffande *DNA-spåret på patronhylsorna* hänvisar hovrätten till att ett DNA-spår kan bestå under lång tid och att det inte går att säga när eller hur det avsatts. Det kan enligt hovrätten, med hänvisning till att AC umgås med kriminella personer och att han "kan ha" rört vid ammunition när han träffat dessa, inte uteslutas att AC har hanterat ammunitionen som användes vid mordet på WM

utan att vara mördaren. Hovrätten pekar på att WM:s före detta flickvans DNA har påträffats på en av de åtta hylsorna och att det inte kan uteslutas att AC har hanterat ammunitionen utan att vara mördaren.

Beträffande *jackan* med målsägandens blod, tändsatspartiklar och AC:s DNA som beslagtogs i hans hall gör hovrätten bedömningen att det inte finns någon utredning som direkt visar att AC har använt jackan, t.ex. i form av iakttagelser eller fotografier, och att jackan beslagtogs drygt fyra månader efter mordet vilket ökar möjligheten att jackan lämnats i lägenheten av någon annan. När det gäller AC:s DNA på jackans krage konstaterar hovrätten att det avsatts på utsidan och att det inte kan uteslutas att han avsatt detta på annat sätt än att han burit den. Hovrätten fäster särskild vikt vid att andra personers DNA hittats på jackan och bedömer att det talar för att andra, okända, personer burit jackan. Beträffande *spåret av tändsatsartiklar på jackan* hänvisar hovrätten till att det inte är möjligt att binda tändsatspartiklar till specifika patronhylsor eller att säga när tändsatspartiklarna avsatts. Hovrätten hänvisar vidare till att tändsatspartiklarna inte heller behöver ha avsatts i samband med en skjutning utan det kan ha skett i samband med annan vapen- eller ammunitionshantering eller genom att de överförts på kläder utan att bäraren själv handskats med vapen eller ammunition. Att det på jackan förekommer tändsatspartiklar även av ett annat slag än de som sammanhänger med den ammunitionstyp som användes vid mordet på WM utvisar enligt hovrätten även möjligheten att jackan används vid andra tillfällen då skjutvapen avfyrats eller vapen eller ammunition annars hanterats.

Hovrätten hänvisar slutligen till att försvaret har fört fram att det kan finnas *alternativa gärningspersoner* och konstaterar att någon närmare utredning om dessa personer, t.ex. var de befunnit sig vid tidpunkten för brottet, inte har presenterats.

Sammanfattningsvis bedömer hovrätten att det finns ett rimligt tvivel i frågan om AC:s skuld och det höga beviskrav som gäller i brottmål har alltså enligt hovrätten inte uppnåtts.

Hovrätten inleder, som jag uppfattar det, sin värdering av bevisningen med att göra en samlad bedömning av delar av bevisningen för att därefter beträffande varje av dessa bevis hänvisa till alternativa förklaringar till de omständigheter som enligt hovrättens bedömning framgår av beviset. Jag konstaterar att det i och för sig saknas konkret stöd av fakta i utredningen för hovrättens alternativa förklaringar. Någon bedömning av det *sammanvägda värdet* av bevisningen, dvs. *allt som har förekommit i målet*, verkar hovrätten inte ha gjort. Även om rätten för varje bevis bedömer att det finns tänkbara alternativa förklaringar till de omständigheter som beviset klarlägger måste det ske en sammanvägning av erhållna bevisvärden innan det kan göras uttalanden om vad som är utrett i målet.

I stället för att – på det sätt som jag alltså bedömer bör ske och som tingsrätten har gjort – bestämma ett värde för varje bevis och därefter göra en sammantagen bedömning av vad som är utrett verkar hovrätten närmast ha gjort tvärtom.

Någon verklig värdering av betydelsen av AC:s uppgifter i förhållande till de omständigheter som är utredda kan jag inte heller läsa ut av domskälen.

Genom hovrättens sätt att genomföra bevisvärderingen i målet har hovrätten enligt min uppfattning ställt ett krav på den framlagda bevisningen som är högre än det krav som gäller i brottmål om att det ska vara ställt utom rimligt tvivel att den åtalade har begått den gärning som åklagaren påstår.

Min sammanfattande bedömning

Vid en prövning av allt som har förekommit i målet är det, enligt min bedömning, ställt utom rimligt tvivel att AC har begått den åtalade gärningen. Han bör dömas för mord i enlighet med åtalet och påföljden bör, med hänsyn till de försvårande omständigheter som finns i det här fallet, bestämmas till fängelse på livstid.

Vid denna bedömning i skuldfrågan är AC också skyldig att ersätta målsägandena, som har medgett att riksåklagaren företräder dem i Högsta domstolen, den skada han orsakat.

Skälen för prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet examineras av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att målet med hänsyn till det allmänna intresset av tillgång till omfattande och vägledande prejudikatbildning bör prövas av Högsta domstolen (Peter Fitger m.fl., *Rättegångsbalken – en kommentar på internet*, kommentaren till 54 kap. 10 § rättegångsbalken).

Utvecklingscentrum, som inom Åklagarmyndigheten ansvarar för rättslig utveckling och metodutveckling när det gäller bl.a. mord, har i en framställan till riksåklagaren om att domen bör överklagas till Högsta domstolen anfört bl.a. följande.

Med hänsyn till att det inte finns något nutida avgörande från Högsta domstolen som avser värdering av modern kriminalteknisk bevisning, i mål med frånvaro av avgörande muntlig bevisning, men där händelseförloppet i sig ändå är klarlagt, anser vi att det föreligger ett behov av klargörande uttalande från Högsta domstolen.

Målet i fråga bär vidare en uppenbar prägel av ett uppgörelsemord i kriminella kretsar och torde vara ett relativt typiskt ärende när det avser den bevisning som är tillgänglig för rättens bedömning. Mot den bakgrunden finns ytterligare behov av förtydligande vägledning från Högsta domstolen om hur denna typ av mål bör bedömas.

Jag instämmer i vad Utvecklingscentrum har anfört och vill för egen del tillägga följande.

Beviskravet i brottmål samt den fria bevisföringen och den fria bevisprövningen innebär att bevisfrågor generellt sett inte är lämpade för en prövning av

Högsta domstolen. Risken är nämligen stor att prövningen skulle få begränsad betydelse utanför det aktuella målet. Detta hindrar emellertid inte att det i vissa situationer kan finnas skäl för Högsta domstolen att pröva frågor om bevisvärdering. För detta krävs att det rör sig om en ofta förekommande, mer eller mindre renodlad, typsituation som lämpar sig för vägledande uttalanden av Högsta domstolen.

Det är enligt min uppfattning angeläget att Högsta domstolen någorlunda regelbundet uttalar sig om kraven på den bevisning som ska vara tillräcklig för en fällande dom. Bevisfrågor förekommer ständigt i domstolarna och har även en stor betydelse för hur en förundersökning ska bedrivas.

Det nu överklagade målet avser en, numera, ofta förekommande och renodlad typsituation som lämpar sig för vägledande uttalanden av Högsta domstolen. Lagföringen av skjutningar och andra allvarliga våldsbrott som sker inför vittnen utan någon koppling till vare sig gärningspersonen eller målsäganden måste regelmässigt grunda sig på annat än muntlig bevisning. Det är vid utredning och lagföring av dessa brott inte sannolikt att målsägande eller vittnen kan eller vill medverka på ett sådant sätt att deras uppgifter kommer kunna utgöra den huvudsakliga bevisningen till grund för en fällande dom.

Omständigheterna i det överklagade målet är alltså i det avseendet representativa. Det finns enligt min bedömning förutsättningar för att en prövning av målet skulle få en generell betydelse för den framtida rättstillämpningen.

Till skillnad från de tidigare avgöranden från Högsta domstolen som har gällt frågan om beviskrav och bevisvärdering i brottmål är detta ett mål där händelseförloppet är klarlagt och där det finns teknisk bevisning som binder den tilltalade till gärningen – dvs. det finns spår av något som borde ha avsatt spår (jfr NJA 1991 s. 51 och 1999 s. 480). Till skillnad från flertalet tidigare avgöranden består vidare den huvudsakliga bevisningen i det nu överklagade målet inte av muntliga berättelser (jfr bl.a. NJA 2009 s. 447 I och II, 2010 s. 671, 2015 s. 702 och 2017 s. 316 I och II).

Tidigare praxis ger, mot bakgrund av de redovisade skillnaderna, en begränsad ledning för bedömningen i detta och liknande fall.

Vilka krav som kan ställas på indiciebevisning, vid bl.a. allvarliga våldsbrott, för att denna ska vara tillräcklig för en fällande dom har en avgörande betydelse vid framtida överväganden om huruvida åtal ska väckas eller om en fällande dom ska meddelas. Det finns enligt min bedömning en osäkerhet i rättstillämpningen när det gäller vilken bevisning som ska krävas. Att det finns en sådan osäkerhet framgår i det nu överklagade fallet där tingsrätten och hovrätten har kommit till diametralt olika slutsatser på samma underlag.

Även om utgångspunkten för bevisbedömningen, i avsaknad av särskilda bevisregler, måste vara det generella beviskrav som gäller i brottmål och principen om fri bevisföring är det önskvärt att vissa riktlinjer för bevisbedömningen läggs fast i praxis. Att det råder fri bevisprövning hindrar alltså inte att vissa principer för bevisbedömningen kan gälla i olika hänseenden och att sådana principer kan utvecklas i rättspraxis.

Det är sammanfattningsvis min uppfattning att det finns ett tydligt behov av vägledning från Högsta domstolen i frågan om vilka krav som kan ställas på indiciebevisning för att denna ska vara tillräcklig för en fällande dom och vilka riktlinjer som ska gälla vid bevisvärderingen i dessa mål.

När det gäller målets lämplighet för att pröva den prejudikatintressanta frågan har jag följande ytterligare synpunkter. De yttre omständigheterna i målet är klarlagda. Det är fråga om en enda gärningsperson och prövningen är begränsad till frågan om det är utrett att AC är den gärningspersonen. Den muntliga bevisningen kan, enligt min bedömning, vid en huvudförhandling läggas fram genom hänvisning. Huvudförhandlingen i hovrätten genomfördes, med undantag av den tid som gick åt för att ta del av den muntliga bevisningen genom hänvisning, på en dag. Dessa omständigheter gör, enligt min uppfattning, att målet är särskilt lämpligt för att pröva den prejudikatintressanta frågan.

Bevisuppgift

Jag åberopar preliminärt följande bevisning. Om Högsta domstolen skulle meddela prövningstillstånd ber jag om att få återkomma med slutlig bevisuppgift, inklusive uppgift om bevisteman.

Muntlig bevisning

1. Förhör med den tilltalade.
2. Vittnesförhör med ögonvittnet LV.
3. Vittnesförhör med ögonvittnet NA.
4. Vittnesförhör med ögonvittnet HA.
5. Vittnesförhör med forensikern JB.
6. Vittnesförhör med polismannen JL.
7. Vittnesförhör med tidigare misstänkt och tidigare flickvän till målsäganden CL.
8. Vittnesförhör med den tilltalades vän BO.
9. Vittnesförhör med polisutredaren TW.

Den muntliga bevisningen kan läggas fram genom hänvisning till uppspelning av ljud- och bildupptagningarna respektive ljudupptagningen (p. 5) av förhören i tingsrätten.

Skriftlig bevisning

1. Övervakningsfilm som visar gärningen (tas med vid en eventuell huvudförhandling).

2. Brottplatsundersökning (s. 1987–1988 i förundersökningsprotokollet och sekretessbelagd bilaga).
3. Fotografier på målsäganden på brottplatsen (sekretessbelagd bilaga).
4. Protokoll över rättsmedicinsk obduktion, rättskemisk rapport och rapport över rättsmedicinsk obduktion med tvåläkarförfarande (s. 2290–2311 i förundersökningsprotokollet och fotografier i sekretessbelagd bilaga).
5. Beslagsprotokoll (s. 1919–1976 i förundersökningsprotokollet).
6. Dokumentation av husrannsakan i den tilltalades bostad inklusive fotografier (s. 2007–2010, 2015–2017, 2018–2129 och 2022–2023 i förundersökningsprotokollet).
7. Information om i beslag tagen jacka (s. 2013 i förundersökningsprotokollet).
8. Utdrag ur den tilltalades mobiltelefon (s. 2034–2041 i förundersökningsprotokollet).
9. Karta över området där brottplatsen och den tilltalades bostad med tids- och avståndsmarkeringar (s. 2057–2058 i förundersökningsprotokollet).
10. Promemorior med spaningsuppgifter om den tilltalade och hans bostad (s. 2064–2065 i förundersökningsprotokollet).
11. Stillbilder från övervakningskamera vid brottplatsen och bilder på den jacka och de byxor som tagits i beslag hemma hos den tilltalade (s. 2099–2106 i förundersökningsprotokollet).
12. Dokumentation om tidsangivelser i övervakningsfilm (s. 2017 i förundersökningsprotokollet).
13. Tekniska undersökningar med sakkunnigutlåtande från Nationellt forensiskt centrum (NFC) av brottplats och beslagtagna föremål (s. 2187–2289 i förundersökningsprotokollet).
14. Tillgångsundersökning och fynd på tecken av användning av kryptovaluta (s. 2488–2494 i förundersökningsprotokollet).
15. Telefonanalys avseende den tilltalades telefon (s. 2466–2482).
16. Material från hemlig telefonavlyssning av den tilltalades telefon (tas med vid en eventuell huvudförhandling).

Målets handläggning

Om Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd är det min bedömning att målet bör avgöras efter huvudförhandling. Jag bedömer att den muntliga bevisningen kan läggas fram genom hänvisning. Huvudförhandlingen, i den del parterna behöver närvara, bör då kunna genomföras på en förhandlingsdag.

Petra Lundh

Eva Bloch

Kopia till:

Utvecklingscentrum.

Norrorts åklagarkammare (AM-140212-20).

Kammaråklagaren Rickard Wahlqvist